Avram Iancu

Avram Iancu a fost nedreptatit toata viata, dar cu mult mai mult, dupa moarte. Mizeriile, ticalosiile, neadevarurile care s-au spus si scris despre el se pot compara doar cu cele debitate despre Corneliu Zelea Codreanu, cu care Avram Iancu se aseamana pana la identitate.

Iancu a fost un conducator cu carisma, organizator desavarsit, strateg neintrecut, care a pus in umbra pe toti comandantii militari de pe teatrul de razboi din Transilvania revolutiei din 1848, fie ei austrieci sau maghiari. Cu exceptia, poate, a polonezului Bem. Despre aceste mari calitati, partial recunoscute prin insasi marturia faptelor, s-a scris destul. Si despre omenia cu care a tratat populati civila maghiara, sunt marturii aduse chiar din randurile maghiarimii, asa ca nici aici nu prea sunt multe de spus.

Dar, despre o calitate exceptionala, poate cea mai mare pe care Dumnezeu a harazit-o lui Avram Iancu, despre care inca nu s-a scris (poate ca-mi fac eu un pacat, dar oricat am cautat, n-am gasit nici cel mai mic document care sa ma convinga ca ma insel), doresc acum si aici sa o aduc la lumina. Este vorba despre talentul literar al Iancului.

Ca sa ma conving ca intradevar nu fac un pacat, am deschis Istoria Lieraturii Romane de G. Calinescu si dupa ce am rasfoit-o de 3 ori, n-am gasit nici o cat de mica referinta la Avram Iancu, ca scriitor sau prozator. Am dat acolo peste capitole intregi cu poeti minori si despre poezia marunta, despre Ion Barac si Mumuleanu, despre C. Conachi, de la care am ciugulit o strofa din galopul calului, cam singurica care se ridica peste dulcegariile vremii, probabil din cauza … nerabdarii:

Alearga, suflete, alearga,
La sotia ta cea draga
Ridica de pe picioare,
Orice fel de-nvelitoare
Si spune cu indrazneala
C-am sa fac mare navala!

L-am gasit si pe Tudor Vladimirescu printre cei citati de Calinescu, cu proclamatia lui, ceea ce ma face sa cred ca daca i-ar fi ajuns la … constiinta Avram Iancu sub aspect scriitoricesc, n-ar fi pierdut ocazia de a-i dedica macar vreo 10 pagini antologice.

Exista si o scuza la aceasta necunoastere. Raportul lui Iancu privind evenimentele din 1848-49, fiind tradus in germana pentru a fi inaintat curtii de la Viena, s-a pastrat mult mai bine (si compet) in arhivele austriece decat in cele romanesti. De asta unii dintre cei interesati de acest Raport, retraducandu-l din nou in romaneste, probabil dupa 1900, au folosit o limba tehnica, moderna si de aceea seaca. Astfel s-a pierdut tot ce insemna literatura. E ca si cum l-am lua pe Creanga, l-am traduce in germana si apoi l-am retraduce in romaneste, facandu-l pe marele humlulestean de nerecunoscut.

Desigur ca acest Raport este interesant ca informatie si Iancu face dovada unei extraordinare memorii, care se intinde pe durata unui an, tinand in minte date calendaristice, nume de moti, maghiari si austrieci, locuri geografice, drumuri, munti, coline, rauri, numarul mortilor si ranitilor din fiecare batalie, amanunte privind conflictele, carele cu sare, slanina si cu paine capturate de la insurgentii maghiari, ce-a spus Hatvani la Abrud, ce-a spus Kemeni Farcas cand nu mai voia sa se bata

cu popii, miscarile lui Dragos, trimisul lui Kossuth. Deci ca document, Raportul este unul de exceptionala valoare.

Acesta mai dezvaluie si caracterul lui Iancu, care nu s-a sfiit sa recunoasca meritele Legionarilor sai in bataliile purtate, cand Vladutiu, Simion Balint, Corches sau Axente Sever, remarcandu-se in anumite lupte, au fost laudati de Iancu fara nicio retinere.

Din acest Raport voi alege acum acele fraze care, dupa mine, au o importanta valoare literara. Se va pierde astfel ceva din valoarea epica si documentara. Ar fi trebuit poate sa reproduc tot Raportul, dar fiind prea lung, nu vreau sa abuzez de rabdarea cititorului. Cine doreste insa, sa caute pe internet Raportul original si sa-l citeasca cu atentie. Nu exista omagiu mai mare fata de Avram Iancu, decat acela de a-i citi Raportul original, un document la fel de important, ca si Carticica sefului de cuib a lui Zelea Codreanu:

Raportul prefectului Avram Iancu despre faptele cetelor armate romanesti, in decursul razbelului cetatean in anii 1848-49

Dupa ce in adunarea de la Blaj din luna septembrie 1848 se determina, ca in puterea dreptului dat tuturor popoarelor monarhiei sa se organizeze si garda nationala romana, pentru a ne apara contra terorismului maghiar, care devenise cu totul nesuferit, eu ma reintorsei in muntosul meu tinut, ma asezai cu locuinta la Campeni si intreprinsei a ridica si organiza garda nationala.

Intr-aceea, Comitetul de impacaciune fu confirmat de comandantele general, baron Puchner si cand prochemaciunea catre popoarele Transilvaniei iesi, se delinie si planul pentru dezarmarea rebelilor. Garda nationala, conchemata de mine, era concentrata la Campeni, Bistra si Bucium, sub comanda tribunului Corches, centurion A. Bistreanu si centurionului Popovici. O alta despartitura a gardei stationa la Margina. In 21 octombrie primii o scrisoare catre comandantele unei divizii de dragoni, stramtorati de catre maghiari la Huedin, cu acea provocare, sav ad cum as putea scapa numitul despartamant din prinsoare maghiara. Insarcinarea din urma o executai cu atata norocire, incat generalul comandante isi descoperi a sa multumire intr-un decret laudatoriu.

La Abrud, pe cand o deputatiune a acelui oras se ruga pentru o invoire pe cale de pace, eu ii pusei conditiiunile si ii dadui 3 zile, timp de socotit. Totodata, am luat masuri ca sa tai toata comunicatiunea acestui oras cu Aiudul si Zlatna. Orasul primi conditiunile, fu tratat bine si prieteneste si pana la venirea lui Hatvani, peste o jumatate de an, se bucura de cea mai mare liniste si siguranta sub protectia romanilor.

Romanii, prea satui de terorismul maghiar, se sculara fara conducatori si in prunceasca lor credinta incepu de la sine a dezarma pe maghiari. Aceasta se intampla mai vartos in acele tinuturi unde prefectii nu avusesera timp a organza garda nationala. Pentru a preintampina vreo dezordine, in cointelegere cu Buteanu, ordonai acolo pe tribunii Aviron Telechi, Nemes si Candea, dintre care cei doi din urma, cu toata blandetea si omeneasca lor purtare catre familiile maghiare aristocratice pe care le apara de orice rea tratare, mai tarziu fura ucisi tocman de catre acei aparati ai lor.

Pe acelasi timp si inca tocmai pe cand negociam cu Abrudul, in 22 octombrie, primii o asemena stire de la Zlatna. Romanii, venind in cete numeroase la acel oras al carui locuitori maghiari erau cunoscuti ca cei mai fierbinti ajutatori la tenditele maghiare, provocara garda nationala maghiara a depune armele. Eu demandai tribunului Iosif Moga ce avea ordinul de a dezarma Offenbaia sa-si schimbe marsul si sa merga la Zlatna sa mijloceasca o invoire de pace. Acel tribun, fiind tocmai ocupat cu cu

dezarmarea, insarcina pe vicetribunul Clemente Aiuzeanu ca sa mearga indata la Zlatna. Ci pe cand acesta se apropia de oras, catastrofa trecuse peste el.

In 23 octombrie, romanii fussera chemati spre a negocia: apoi se primi conditiunea ca pe cat va curge dezbaterea de invoiala, armele sa se depuie de ambele parti. Romanii depusera armele fara cel mai mic prepus, incat uii se pusera jos fara nici o grija, altii iarasi mancau din merindea ce aveau, intra-aceea capii negociau cu maghiarii. Dintre maghiari depusera armele numai gardistii din sirurile din nainte iar ceilalti, ca niste perfizi, le tinura intre picioare sau dinapoi. Tunurile inca le tineau gata inapoi! Deci pe cand romanii negociau cu nepasare, Nemeghyei, consilier de montanistica si comandante al garzii maghiare, striga dintr-o data in ungureste „foc". Maghiarii armati se inieptara nainte si puscara hoteste asupra neinarmatilor romani dintre care mai multi ramasera morti, iar ceilalti in prima spaima o luara la fuga, lasandu-si multi tocmai si armele. Acum insa romanii inversunati, readunand-se foarte numerosi, inflacarati de manie si razbunare se raped asupra nefericitului oras. Totodata se raspandi si falsa spaima ca Iancul s-ar apropia cu cetele sale. Gardele maghiare nu putura infrunta rapegiunea romanilor. Orbite de furie, (maghiarii) deterea foc topitoriei imparatesti, bisericii romanesti cum si altor case ale romanilor, apoi o tulira din oras, la o fuga neregulata, iar cu ele se departara si o parte insemnata dintre locuitorii maghiari.

Acum se incepu o macelatura infricosata in care isi aflara moartea mai multi prunci nevinovati si femei, pentru ca furia roamnilor nu se mai putea reinfrana; totodata patrariul mai frumos al orasului, locuit de maghiari, deveni prada flacarilor. Soartea gardelor fugare, ca si a celorlalti maghiari care se alaturasera langa ele, inca nu fu mai buna. Stirea despre perfidia comandantilor maghiari din Zlatna zbura naintea nenorocitilor. Locuitorii din Presaca si imprejurime au fost si apucat nainte spre a sta intr-ajutoriu la fratii lor din Zlatna in contra maghiarilor, cand iata ca-i intampina fugarii. ROmanii indata si lovira asupra nenorocitilor si ucisera pe mai multi din ei. Intre maghiarii morti fu si urzitorul catastrofei, consilierul montanistic Nemegyei, insa si alti mai multi nevinovati, prunci si femei. Acesta e adevaratul curs al catastrofei de la Zlatna. Eu indata ce aflai de acea intamplare trista, alergai spre a lua masuri ca pe oficialii camerali cati au mai ramas in viata, sa-i duc la Abrud, in siguranta.